

"Zlo je všechno to, co jsi důvěrně nepoznal... A to jsou dobré čáry... Vidíš?" říkal na Svatého Jana pod Lysou horou v Beskydech zbojník Ondráš svému bratranci Jurášovi. Tehdy ještě zbojníkem nebyl, věru, ale v čarách svých dlaní mu již bylo předpovězeno, kterou cestou by se měl dát. I já měl asi předpovězeno, že se 6. května 2006 náhodou více než mihnu v Českém Těšíně a shlédnu křest a derniéru zároveň druhého muzikálu

Tomáše Kočka

a

Renaty Putzlacher

, v režii

Bogdana Kokotka

. Tak jsem byl přítomen příběhu o slezském hrdinovi Ondrášovi.

Brzo raničko jsem musel vstát, neb Tomáš Kočko vyrazil do Těšína doslova za kuropění. Během jízdy z Brna k hranicím s Polskem jsem vyzvídal a zpovídal ho. A někde mezi slovy v mlze viděl místa, kde se příběh muže s valaškou odehrál. Dozvěděl jsem se, že muzikál Ondráš je celý v polštině a lašském nářečí. Že byl připraven zejména pro Poláky, neboť slezský region zasahuje právě i za naši severní hranici. Jenže v Polsku žije legenda o Ondrášovi spíše jako pohádka pro děti a ne jako právoplatný mýtus. A právě takový ho chtěl Tomáš Kočko Polákům ukázat. A ti si navíc muzikál i zaplatili.

Ondráš se narodil 13.11.1680 v obci Janovice ve Slezsku v rodině Šebestů. Byl to čas více než nepříznivý spokojenému životu pro obyčejného člověka. Doba pobělohorská neskýtala příznivcům Luthera, tedy evangelíkům, příliš mnoho příležitostí ke svobodnému projevu. Jezuité se hnali za každým takovým hříšníkem a zvali ho kacířem. Upalovalo se, pálily knihy. Samotné Slezsko bylo ještě mírné k těmto "živlům", neb tu přetrvávala ještě i pohanská tradice. Evangelíci se sem sjeli z celé monarchie, a tak sňatek katolicky smýšlející ženy a muže evangelického vyznání asi nebyla žádná vzácnost. Do takové rodiny postaršího fojta janovského se narodil chlapec. Prý se rodičům dlouho nedařilo, a tak fojt Šebesta vzýval i ďábla, aby mu dal syna. Jeho přání bylo vyslyšeno.

Tomáš prý sbíral střípky pověsti po celém kraji. Sám zbojný Ondráš nebyl nikdy souzen jako slovenský Jánošík, jehož příběh byl díky úřadům zaprotokolován. Proto se mýtus o Ondrášovi dochoval jen v lidové tradici a navíc ne v ucelené podobě. Tomáš vyobrazil příběh skrze písně, které hrál s Orchestrem. Scénář pak psala, stejně jako u Těšínského nieba, polská básnička Renata Putzlacher. V některých místech je polský překlad spíše přebásněním českých textů Tomáše Kočka, ale hlavně básníka Ladislava Nezdařila, a to tak, aby byl v souladu s vyprávěným příběhem.

Muzikál vyobrazil zbojníkův příběh jako pestrobarevnou mozaiku lidských osudů, kterými nás hlavní hrdina spíše provází. Nejprve Ondráše vidíme jako malého zlobivého kluka, který si troufne v neděli při kázání střílet z praku po knězi, později jako hlavní postavu svatojánských slavností, během kterých potkává svou v budoucnu milou Dorotku.

Později odchází na studia v Příboře, tak tedy praví legenda. Ty však nedokončí, což není po vůli jeho matce. Na čas se stává dvorním písařem frýdeckého pána Pražmy. Odchází poté, co prý svedl jeho ženu. Tak také začíná i jeho zbojnická etapa života, když se přidává k bandě svého bratrance Juráše. Legenda nám vypráví, že Ondráš byl nezranitelný, neboť od čarodějnice Divé Hany prý dostal valašku, která jediná ho mohla zabít. Jeho zbojnická činnost připomíná mýtus o Robinu Hoodovi, neb i Ondráš chudým dával a bohatým bral. Jeho život končí v sviadnovské hospodě, kde ho jeho bratranec Juráš zradí a jeho vlastní zbraní, pod vidinou finanční odměny, zabije.

V hlavní roli Ondráška se představil Tomasz Kłaptocz, který hraje v polské kapele [Akurat](#). Nejsem znalý toho, jak se má správně hrát divadlo, a tak můj názor, co se hereckých výkonů týče, berte s rezervou. Tomasz vykreslil svou postavu Ondráše jako romantického snílka, idealistu, který se rád raduje. A já mu každou emoci zahranou tělem i obličejem věřil.

Naprosto démonicky, a to byl asi i účel, působila herečka Małgorzata Pikus v roli Divé Hany. Tato postava sjednocuje nejen pohanský rozměr čarodějnictví skrze ženské principy, ale také ji autoři ztotožnili s Lysou horou natolik, že sama Hana je horou. Její hlas měl zvláštní zabarvení, když zpívala úvodní píseň, člověku až vstávaly vlasy na hlavě. Dobrý tah z hlediska scénáře. Jako diváka mne to totiž upoutalo a vtáhlo do příběhu a naplnilo očekáváním, které další ztvárnění naštěstí nezměnilo ve zklamání.

Jakýsi protipól Divé Hany je postava katolického kněze Tempesa (Ryszard Malinowski). Jeho postava působí stejně energicky a stejně jako u Divé Hany z něj šel trochu strach. Ale nebylo v něm nic, co by v člověku otevřelo jiskru touhy po poznání. Zastrásoval.

Asi nejsilnějším obrazem je Ondrášova smrt. Herci tancují. Žid nalévá. Tu Ondráš, který už ví, že nadešel jeho čas, nabízí svou valašku Jurášovi. Ten ji odmítá. Je vidět, jak se bojí udělat to, po čem vskrytu plane. Pomstít se, za všechny ty ženy, které neměl a jeho druh ano, za Dorotku, za slávu jména Ondráš, které přebilo to jeho, za ztrátu velení nad svou družinou. Za svůj hněv i strach.

Všichni tancují a zpívají údernou píseň *Zbojnický zvrtek* (v češtině na CD **Do tanca** 2003). Uprostřed scény se točí Dorotka s Ondrášem. Ten svírá ve své ruce valašku. Odhodí ji směrem k Jurášovi. Muzika graduje. Juráš svírá zbraň a cestu k penězům i pomstě. Prohlíží si rukojeť i ostří. V jeho očích je vidět strach i odhodlání. Dorotka, která Ondrášovu smrt již jednou spatřila ve vidění pochopila, ale je již pozdě. Zbraň klesá a Ondráš padá mrtvý k zemi. S poslední notou písně Dorotka vykřikne. Ozvalo se zoufalství.

Samotný křest derniéru otevíral. Účastnili se ho tvůrci představení i nahrávky (za **Orchestr** byl na jevišti jen

Tomáš Kočko

. Zbytek Orchestru přihlížel křtu z hlediště). Obě placky, tedy CD i DVD, polévala vdova po básníku Ladislavu Nezdařilovi, paní Danuše Drahotová - Nezdařilová. Po představení se řada organizátorů, muzikantů i herců sešla na rautu. Většina lidí se "neupejpla" a jedla, co hrdlo ráčilo. Ovšem tento druh zábavy já moc nevyznám, a tak, promiňte, že to píši, jsem se nudil. Tedy až do okamžiku, kdy jsem se sešel se zbytkem Orchestru, který je, jak se patří, dostatečně dětinské povahy (respektive někteří jeho členové), ale to již do seriózního článku nepatří.

Naopak si myslím, že na závěr by se slušelo vypíchnout základní myšlenku, kterou jsem v tomto ztvárnění pověsti o beskydském zbojníku našel. Je to příběh o svobodě ducha. O tom, že nevázat se na druhé lidi skrze vlastní tužby a očekávání nám dává skutečnou svobodu. Ondráš se nebál poznávat nové, nežil v předepsaných doktrínách katolické církve a ani se nepouštěl do stavění nových skrze evangelické učení. Nespoutala ho ani láska dobrotivé Dorotky. Juráš se egoisticky nechal svázat svou vlastní záští, která ho dovedla jen do rukou kata, místo aby v Ondrášovi našel vzor.

V každé době lidé potřebují mít své hrdiny. Ondráš se jím stal. Možná ho čas vybarvil spíše jako nebojácného romantika s dobrým srdcem. A možná ho takového lidé chtěli mít. A možná ho takového chtěl vidět Tomáš Kočko, či Ladislav Nezdařil. Je to jedno. Slezsko má svého hrdinu. Vezmeme si jeho hledání své vlastní cesty za příklad?